

บทบาทของสตรีผู้นำกับการยอมรับของชุมชน

การศึกษาในบทที่ผ่านมาพบว่า ฐานะและบทบาทของสตรีในปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากทศวรรษที่แล้ว โดยสตรีสามารถรับภารกิจอย่างที่มีบุรุษเคยสงวนไว้ให้กับเพศของตนเพียงฝ่ายเดียวได้ การแก้ไขกฎหมายในส่วนของการปกครองท้องถิ่น เมื่อปี พ.ศ. 2525 ทำให้เห็นศักยภาพของสตรีชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อรัฐบาลเปิดโอกาสให้สตรีสามารถแข่งขันเพื่อรับสมัครในตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และตำแหน่งผู้นำอื่น ๆ ทัดเทียมกับบุรุษ สตรีได้รับชัยชนะในหลายท้องถิ่น ได้สะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับสตรีในขั้นต้น อย่างไรก็ตาม ลักษณะการทำงานและโลกทัศน์ของสตรีมีลักษณะเฉพาะ ซึ่งอาจจะแตกต่างไปจากบุรุษ ดังการศึกษาในบทที่ผ่านมา ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องใคร่ครวญว่า แบบแผนการปฏิบัติงานของสตรีได้รับการยอมรับเพียงใด การประเมินการทำงานของสตรีดังกล่าว จึงอาจเป็นการยืนยันถึงการยอมรับสตรีในระดับที่หนักแน่นมากขึ้น เมื่อผ่านสภาวะการเป็นผู้นำของตำบล หมู่บ้าน ในระยะหนึ่งแล้ว

ชุมชนกับผู้นำ

หลังเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2525 จนถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2528 พบว่าเพียงระยะ 3 ปีที่ผ่านมา สตรีสามารถก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการไม่น้อยกว่า 700 ตำแหน่ง การประเมินบทบาทของสตรีในทุกตำแหน่ง และในทุกด้านดังกล่าวจากประชาชนของท้องถิ่นนั้น ๆ มีขอบข่ายที่กว้างขวางมาก การวิจัยในขั้นนี้ได้คัดเลือกการประเมินบทบาทของสตรีจากตัวแทนของประชาชนของท้องถิ่น และประเมินเฉพาะสตรีผู้นำที่มีคุณสมบัติสำคัญ ๆ ดังนี้

1. สตรีผู้นำที่ดำรงตำแหน่งกำนัน ซึ่งกล่าวได้ว่า เป็นตำแหน่งทางการที่สูงที่สุดในระดับการปกครองท้องถิ่น

2. กำนันสตรีดังกล่าวต้องอยู่ในตำแหน่งประธานสภาตำบลด้วย หรือมีหมู่บ้านบางหมู่บ้านที่นั่นที่อยู่นอกเหนือ เขตสุขาภิบาล เนื่องจากมีกำนันสตรีบางคนที่เขตท้องที่ของตนอยู่ในเขตสุขาภิบาลทั้งหมด ซึ่งสุขาภิบาลเป็นรูปการปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ใช่อยู่ในรูปการปกครองท้องถิ่นดังกล่าวยังจะไม่ถูกประเมิน และผู้นำความคิดเห็น (opinion leader) ของประชาชนก็จะไม่อยู่ในกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการสัมภาษณ์เจาะลึก (depth interview) ถึงสถานภาพการยอมรับ ดังที่ได้กล่าวไว้แต่ต้น

กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติดังกล่าว ได้แก่คณะกรรมการสภาตำบลของตำบล 14 ตำบล (ดูภาคผนวกที่ 3 ประกอบ) ยกเว้น 2 ตำบล ซึ่งอยู่ในเขตสุขาภิบาลทั้งตำบล คือ ตำบลนายาง อำเภอลำดวน จังหวัดเพชรบุรี และตำบลอ่างทอง อำเภอมือง จังหวัดราชบุรี

ได้กล่าวไว้แล้วว่า ในการสัมภาษณ์เพื่อทราบความคิดเห็นของประชาชนในเรื่องการยอมรับสตรีผู้นำนั้น กระทำได้ยากและไม่สะดวก จึงได้ทำการสัมภาษณ์คณะกรรมการสภาตำบล ในฐานะที่เป็นผู้นำความคิดเห็น (opinion leader) ซึ่งเป็นชนชั้นนำของท้องถิ่นที่ทำงานใกล้ชิดกับกำนัน ในฐานะที่เป็นกรรมการสภาตำบลด้วยกัน โดยการสัมภาษณ์ที่นัดวันล่วงหน้า แต่ไม่ได้แจ้งหัวข้อที่จะสัมภาษณ์ เพื่อไม่ให้เกิดการเตรียมตัว การสัมภาษณ์กระทำในวันเดียว โดยแยกกำนันไม่ให้อยู่ในเหตุการณ์ขณะสัมภาษณ์ ผู้ถูกสัมภาษณ์ในส่วนนี้ประกอบด้วยกรรมการสภาตำบลที่เป็นโดยตำแหน่ง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน โดยการเลือกตั้ง ได้แก่ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และโดยการแต่งตั้ง ได้แก่ เลขาธิการและที่ปรึกษา

ภูมิหลัง

คณะกรรมการสภาตำบลที่ได้ทำการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้น มีสมาชิกที่เป็นเพศชายมากกว่า (ร้อยละ 92.8) สมาชิกเพศหญิง กล่าวคือ สตรีจะมีตัวแทนในสภาตำบลในปริมาณที่น้อยกว่าบุรุษ ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่าสตรีจะได้รับเลือกให้เป็นผู้นำ

มากขึ้นแล้วก็ตาม แต่ก็ยังคงมีปริมาณน้อยเมื่อเทียบกับบุรุษ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดการมีอคติทางเพศในขณะประเมินสถานการณ์การยอมรับต่อกำหนดสตรี ซึ่งเป็นประธานของที่ประชุมได้ (โปรดดูข้อมูลในตาราง 5.1)

ส่วนใหญ่ผู้ประเมินมีอายุเฉลี่ย 40 ถึง 59 ปี (ร้อยละ 78) ซึ่งเป็นวัยกลางคนขึ้นไป เป็นวัยที่มีมั่นคงในชีวิตและพร้อมที่จะทำงานให้กับสังคม สำหรับวัยกลางคนระหว่าง 30-39 ปีนั้น ยังมีจำนวนน้อย (ร้อยละ 15.3) เมื่อเทียบกับวัยกลางคนขึ้นไป ภูมิหลังของอายุดังกล่าวอาจมีผลในเชิงการกำหนดความคิดแบบอนุรักษ์นิยมต่อสถานการณ์ของสตรีได้ นำสังเกตว่าในวัยสูงอายุนั้นมีจำนวนน้อยมาก ทั้งที่เป็นวัยที่น่าจะมีเวลาว่างพอที่จะทำงานให้กับส่วนรวมได้มากกว่าวัยอื่น ๆ เนื่องมาจากกฎหมายจำกัดการเกษียณอายุของตำแหน่งต่าง ๆ ไว้ ยกเว้นเฉพาะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเท่านั้น

กรรมการสภาตำบลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 54.1) มาจากผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นกรรมการสภาตำบลโดยตำแหน่งมากกว่าครึ่งหนึ่ง เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมาจากการเลือกตั้งในปริมาณที่น้อยกว่ากรรมการ โดยตำแหน่ง ทั้ง ๆ ที่ควรมีปริมาณที่เท่า ๆ กัน ตามที่ระบุในกฎหมาย¹ ทั้งนี้ เพราะบางตำบลอยู่ในเขตสุขาภิบาล ซึ่งไม่มีตัวแทนจากการเลือกตั้งประจำอยู่ สำหรับเลขาธิการและที่ปรึกษานั้น เป็นตัวแทนของทางราชการที่คอยแนะนำระเบียบและความรู้บางอย่างในทางราชการให้แก่สภาตำบล จากการสังเกตพบว่า ในส่วนของผู้ใหญ่บ้าน จะมีบางส่วนที่มีความคิดเห็นไม่ลงรอยกับกำนัน ทั้งนี้ เพราะว่ามีผู้ใหญ่บ้านบางคนเคยเป็นคู่แข่งชั้นในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นกำนันกับกำนันสตรีมาก่อน ทั้งนี้ เพราะกฎหมายยอมให้เฉพาะผู้ใหญ่บ้านเท่านั้นที่จะลงสมัครเป็นกำนันได้

ผู้ประเมินเกือบทั้งหมดเป็นผู้นับถือศาสนาพุทธ คือ จำนวน 209 คน (ร้อยละ 99.5) มีเพียง 1 คน (ร้อยละ 0.5) เท่านั้นที่นับถือศาสนาอิสลาม ทั้งนี้ เพราะว่ามีกำนันสตรีคนเดียวในภาคใต้ คือที่ตำบลแหลมตะลุมพุก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

¹ อมร จันทรสมบูรณ์, ประมวลพระราชบัญญัติแห่งกฎหมายปกครอง (กรุงเทพฯ: บริษัทบาร์งศิลป์การพิมพ์, 2526), หน้า 252.

จึงทำให้ตัวแทนของชาวมุสลิม มีจำนวนน้อย (ในขณะที่ศาสนาอื่น ๆ ไม่มีเลย) การมีชาวมุสลิมน้อย ช่วยลดความคลาดเคลื่อนของคำถามบางข้อที่อิงหลักธรรมของพุทธศาสนา ซึ่งถูกนำมาใช้เป็นข้ออ้างเสมอในการปกครอง

ส่วนใหญ่ของผู้ประเมิน หรือมากกว่า 3 ใน 4 มีการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษา สำหรับผู้ที่มีการศึกษาสูงขึ้น คือประกาศนียบัตร (เช่น วุฒิ ปวช. หรือ ปวส.) และปริญญาตรีนั้น ทั้งหมดจะอยู่ในตำแหน่งที่มาจากการแต่งตั้ง คือ ตำแหน่งเลขานุการและที่ปรึกษาสภาตำบล ซึ่งเป็นตัวแทนของหน่วยราชการด้วย

ผู้ประเมินส่วนใหญ่มีแนวโน้มในการมีรายได้น้อย (ร้อยละ 53.4 มีรายได้ต่ำกว่า 2,000 บาท) อย่างไรก็ตาม มีบางคนที่สามารถกล่าวได้ว่ามีฐานะค่อนข้างดี รายได้ดังกล่าว หมายถึงรายได้ของครอบครัว ไม่ใช่รายได้ของภรรยาหรือสามีเพียงฝ่ายเดียว มีข้อสังเกตบางประการว่าผู้ตอบบางคนให้คำตอบที่ไม่ชัดเจน เพราะจากการสังเกตความเป็นอยู่ น่าจะมีรายได้มากกว่านั้น ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ที่ว่า รายได้ของชาวชนบทไม่ได้มีลักษณะที่สามารถกำหนดให้แน่นอนตายตัวได้

อาชีพส่วนใหญ่ของกรรมการสภาตำบลเป็นเกษตรกร หรือชาวประมง (สำหรับพื้นที่ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเล) รองลงมาคืออาชีพค้าขายหรืออิสระ ซึ่งจากการสังเกตพบว่าส่วนใหญ่เป็นการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามลักษณะของสภาพชนบท สำหรับอาชีพรับจ้างนั้น หมายถึงการทำงานที่ไม่ได้ลงทุน (ทรัพย์สิน) ด้วยตนเอง แต่เป็นการขายแรงงาน โดยมีจำนวนไม่มาก สำหรับอาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจนั้น เป็นตัวแทนของหน่วยราชการที่ประสานงานให้กับสภาตำบล ในที่นี้คือบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเลขานุการ (คือผู้ที่มาจากตำแหน่งครูประจำบาลในตำบล) และที่ปรึกษาสภาตำบล (คือผู้ที่มาจากตำแหน่งปลัดอำเภอหรือพัฒนากรอำเภอ) อาชีพแม่บ้านหรือพ่อบ้านนั้นเป็นการจำแนกเพื่อคำนึงถึงสิทธิสตรี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านและถือว่าเป็นงานที่ควรคิดค่าตอบแทนเป็นตัวเงิน ส่วนการว่างงานนั้น หมายถึงการอยู่ในภาวะการรอกงาน มีปริมาณน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 2 การที่กรรมการสภาตำบลมีโครงสร้างของอาชีพดังกล่าว จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงการมีโครงสร้างของความคิดตามแบบความคิดของสังคมเกษตรกรรม

ในการพิจารณาเรื่องความสม่ำเสมอในการเข้าประชุม นั้น พบว่า มีคณะกรรมการสภาตำบลขาดประชุมในรอบ 6 เดือน ที่ผ่านมามีจำนวนน้อยมาก กล่าวคือ ส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะเข้าประชุมทุกครั้งที่มีการประชุมสภาตำบล ลักษณะการขาดประชุมบ่อยนี้ ทำให้การเกิดอคติในเรื่องการประเมินกำนันสตรีจากผู้ขาดประชุมบ่อยครั้งน้อยลง เพราะการให้ผู้ขาดประชุมมากมาประเมินกำนันสตรีจะไม่เป็นธรรมต่อกำนันสตรีเอง จากการสังเกตและจากการสัมภาษณ์กำนันสตรีทราบว่า กรณีผู้ที่มีอคติต่อกำนันสตรีมาก ๆ เช่น ผู้ที่เคยเป็นผู้แข่งขันขณะสมัครรับเลือกเป็นกำนันนั้น จะไม่ค่อยมาประชุม และมีกรณีหนึ่ง กำนันนัดประชุมภายในวัด โดยทำพิธีงานบุญเลี้ยงพระและเชิญนายอำเภอมาด้วย ซึ่งตรงกับวันที่ผู้วิจัยได้มาสัมภาษณ์พอดี กรรมการสภาตำบลซึ่งมีอคติต่อกำนันได้มาร่วมงานบุญด้วย แต่ไม่ยอมเข้าร่วมประชุม ระหว่างที่กรรมการสภาตำบลกำลังประชุมในศาลาวัด กรรมการท่านนั้นจะอยู่ข้างนอกเพื่อสังเกตการณ์ด้วย

กล่าวโดยสรุปทัศนคติและความคิดเห็นของบุคคลนั้นเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่ามีรากฐานมาจากภูมิหลังของบุคคลนั้น ๆ ดังนั้นในการศึกษาถึงการยอมรับสตรีผู้นำ ภูมิหลังของผู้ประเมิน ไม่ว่าจะในเรื่องเพศ วัย ตำแหน่ง ศาสนา การศึกษา รายได้ อาชีพ และการมีส่วนร่วมในการประชุม อาจส่งผลกระทบต่อทัศนคติและความคิดเห็นของผู้ประเมิน ความเข้าใจในภูมิหลังของผู้ประเมิน ย่อมทำให้เข้าใจถึงลักษณะหรือแบบของผู้นำที่เป็นสตรีในท้องถิ่นได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5.1 ภูมิหลังของคณะกรรมการสภาตำบลที่มีสตรีเป็นกำนัน

ภูมิหลัง	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. เพศ	209	100.0
ชาย	194	92.8
หญิง	15	7.2
2. อายุ	209	100.0
ต่ำกว่า 30	6	2.9
30-39	32	15.3
40-49	82	39.2
50-59	81	38.8
สูงกว่า 60	8	3.8
3. ตำแหน่ง	209	100.0
เลขานและที่ปรึกษา	13	6.2
ผู้ใหญ่บ้าน	113	54.1
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ	83	39.7
4. ศาสนา	209	100.0
พุทธ	208	99.5
อิสลาม	1	0.5
5. การศึกษา	209	100.0
ต่ำกว่า ป.4	7	3.3
จบชั้น ป.4-ป.7	167	79.9
จบชั้นมัธยม	17	8.1
ประกาศนียบัตร	11	5.3
ปริญญาตรี	7	3.3

(มีต่อ)

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ภูมิหลัง	จำนวน(คน)	ร้อยละ
6. รายได้ (บาท/เดือน)	208	100.0
น้อยกว่า 2,000	111	53.4
2,001-4,000	57	27.4
4,001-6,000	10	4.8
6,001-8,000	15	7.2
มากกว่า 8,000	15	7.2
7. อาชีพ	209	100.0
เกษตรกรหรือประมง	141	67.5
ค้าขายหรืออิสระ	26	12.4
ราชการหรือรัฐวิสาหกิจ	14	6.7
รับจ้าง	19	9.1
แม่บ้านหรือพ่อบ้าน	4	1.9
ว่างงาน	3	1.4
อื่น ๆ	2	1.0
8. การขาดประชุม	208	100.0
ไม่เคยขาดประชุมเลย	179	86.1
ขาด 1-2 ครั้ง	24	11.5
ขาดมากกว่า 2 ครั้ง	5	2.4

มิติของการยอมรับสตรีผู้นำ

การศึกษาการยอมรับของประชาชนที่มีต่อผู้นำสตรี ศึกษาจากการยอมรับในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. **คุณธรรมของนักปกครองหรือธรรมชาติของการปกครอง¹** โดยเลือกตัวแปรบางตัวจากหลักธรรมในทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นคุณธรรมในการปกครองที่สำคัญยิ่งสำหรับผู้ปกครองจะต้องยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติหลักธรรมข้อนี้ เช่น บางส่วนจากทศพิธราชธรรม เป็นต้น ตัวแปรของธรรมะ ได้แก่

- 1.1 การสำรวมในคำพูด หมายถึง การระมัดระวังและมีสติขณะใช้ถ้อยคำ
- 1.2 ความสุภาพอ่อนโยน
- 1.3 การมีจริยธรรม หมายถึง การประพฤติในขอบเขตของคุณธรรมและศีลธรรม
- 1.4 การเรี่ยวไร่ รวมถึงแต่งงานการกุศลจนถึงงานที่ไม่ใช่การกุศล
- 1.5 ความอดทน หมายถึง เจาะความอดทนในงานการเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ
- 1.6 ความยุติธรรม หมายถึง การไม่มีอคติในการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ลูกบ้าน
- 1.7 ความเสียสละ เป็นการช่วยเหลือปัญหาต่าง ๆ ให้กับลูกบ้าน

2. **การปฏิบัติภารกิจและหน้าที่ในตำแหน่งที่รับผิดชอบ (กำนัน)** โดยเลือกตั้งตัวแปรที่สำคัญจากภารกิจหน้าที่ของกำนันตามกฎหมาย¹ มี 7 ตัวแปร คือ

- 2.1 วัฒนธรรมและประเพณี หมายถึง การเป็นผู้นำในการดำรงรักษาวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นที่อยู่
- 2.2 การส่งเสริมอาชีพ หมายถึง การสนับสนุนและพัฒนาอาชีพ เพื่อความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้น

¹ ทินพันธุ์ นาคะตะ, รัฐศาสตร์ : ทฤษฎีแนวความคิดปัญหาสำคัญและแนวทางศึกษาวิเคราะห์การเมือง (กรุงเทพฯ : พูลสวัสดิการพิมพ์, 2525), หน้า 123.

- 2.3 งานพัฒนาห้องที่ หมายถึงการสนับสนุนในการซ่อมสร้างสาธารณสมบัติ และการพัฒนาความคิดของชาวบ้านในโครงการต่าง ๆ
- 2.4 การปราบปราม หมายถึงการปราบปรามอาชญากรรมและการติดตามจับกุมคนร้ายส่งเจ้าหน้าที่บ้านเมือง
- 2.5 การสืบสวนข้อเท็จจริง หมายถึง ความสามารถในการใช้เหตุผลของกำนันในการสืบเสาะหาข้อเท็จจริงและข้อสรุปของเรื่องราวและคดีความต่าง ๆ
- 2.6 การบำบัดทุกข์บำรุงสุข หมายถึง การขจัดเหตุร้ายต่าง ๆ เพื่อความสงบเรียบร้อย
- 2.7 การบำรุงสาธารณประโยชน์ หมายถึงการเอาใจใส่ดูแลทรัพย์สินส่วนรวม

3. ความสามารถในการจัดการหรือการบริหารงาน โดยเลือกตัวแปร เฉพาะที่เหมาะสมกับลักษณะของชนบทไทย ได้แก่

- 3.1 การประสานงาน หมายถึงการติดต่อประสานงานในส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะกับหน่วยราชการ
- 3.2 การพบปะประชาชน หมายถึงการติดต่อพูดคุยทั้งในเชิงรายงานและดูผลสะท้อนกลับจากประชาชนต่อภารกิจที่สตรีผู้นำได้ปฏิบัติไปแล้ว
- 3.3 การจัดทำแผนงาน หมายถึง ความสามารถในการจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อเสนอต่อสภาตำบลและหน่วยราชการได้
- 3.4 ความเด็ดขาด หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ หันต่อเหตุการณ์และปฏิบัติได้ตามการตัดสินใจนั้น
- 3.5 ความใจกว้าง หมายถึงการเป็นผู้รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และนำความคิดเห็นเหล่านั้น มาเป็นข้อมูลใคร่ครวญในการวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ ร่วมกับความคิดที่ กำนันสตรีมีอยู่

²อมร จันทรสมบูรณ์, ประมวลพระราชบัญญัติแห่งกฎหมายปกครอง, หน้า

- 3.6 การควบคุมงาน หมายถึง การติดตามงานตามขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อให้
งานนั้นบรรลุไปสู่เป้าหมาย
- 3.7 ความกระตือรือร้น หมายถึง ความขยันหมั่นเพียรที่มีความคิดริเริ่ม
สร้างสรรค์ในการปฏิบัติหน้าที่ใด ๆ
4. ลักษณะส่วนตัวของสตรีผู้นำที่ใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ คือ
- 4.1 ความรอบรู้ หมายถึง การเป็นผู้รู้ของสตรีผู้นำในสายตาของลูกบ้านต่อ
การแก้ปัญหาใด ๆ ในตำบล ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการเป็นผู้มี
ประสบการณ์มาก
- 4.2 ความสามารถ หมายถึง ไหวพริบของสตรีผู้นำในการปรับใช้หลักการ
ปกครอง
- 4.3 การรวมกลุ่ม เป็นความสามารถและวิธีการ ที่สตรีผู้นำใช้เพื่อการ
ประชุมลูกบ้าน หรือเพื่อการรายงานผล แจ้งข่าวสารตลอดจนการขอ
ความร่วมมือ จากลูกบ้านในการปฏิบัติหน้าที่ของตน
- 4.4 ความยำเกรง หมายถึง การสร้างอิทธิพลและบารมี เพื่อให้ลูกบ้าน
เกรงกลัวและเกรงใจต่อตำแหน่งกำนัน

โดยสรุป กล่าวได้ว่า การยอมรับสตรีผู้นำว่าประสบผลสำเร็จเพียงใดเมื่ออยู่ใน
ตำแหน่งนั้น ขึ้นอยู่กับการยอมรับสตรีผู้นำใน 4 มิติ คือ การใช้ธรรมะในการปกครอง
ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจหน้าที่ตามกฎหมายในตำแหน่งสตรีผู้นำ (เฉพาะกำนัน)
ความสำเร็จในด้านการบริหารงานรัฐกิจ และความสำเร็จในการที่ประชาชนยอมรับลักษณะ
ส่วนตัวของสตรีที่นำมาใช้เป็น เครื่องมือในการปกครอง (โปรดดูข้อมูลในตารางที่ 5.2
ประกอบ

ในการปฏิบัติงานของกำนันสตรี ปรากฏว่า ได้รับการยอมรับค่อนข้างสูง โดย
เฉลี่ย ยกเว้นงานตามหน้าที่ในตำแหน่งกำนันที่ระบุไว้ตามกฎหมาย ซึ่งได้รับการยอมรับใน
ระดับน้อยกว่าในด้านอื่น ๆ สำหรับในด้านธรรมะในการปกครองนั้น ผู้นำชุมชนเห็นว่ากำนัน
สตรีมีความสุภาพอ่อนโยนมากที่สุด (4.5 จากสเกล 1 ถึง 5) โดยมีผู้เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ในจำนวนสูงถึงร้อยละ 59 หรือ 123 คน ทั้งนี้เพราะยอมรับกันว่า ความอ่อนโยนเป็นลักษณะเด่นของสตรี ซึ่งควบคู่ไปกับการสำรวจในคำพูดซึ่งมักจะขาดแคลนในกลุ่มของบุรุษ เป็นที่น่าสังเกตว่าลักษณะการสู้งานหรือความอดทนต่องานนั้น กำนันสตรีได้รับการยกย่องสูงถึง 4.4 โดยมีผู้เห็นด้วยอย่างยิ่งถึงร้อยละ 54 หรือ 112 คน ทั้งนี้มักจะคิดกันว่าสตรีไม่น่าจะมีลักษณะเป็นคนอดทนและสู้กับงานได้เยี่ยงกับบุรุษ อย่างไรก็ตาม คนส่วนมากอาจมีความรู้สึกไม่ดีต่อการเรียไรเงินทองของสตรีผู้นำ เพราะมีค่าเฉลี่ยเพียง 3.4 น้อยมากเมื่อเทียบกับตัวแปรอื่น ๆ โดยมีผู้ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งถึงร้อยละ 14 หรือจำนวน 30 คน ทั้งนี้เพราะว่าการเรียไรเงินทอง เป็นการสร้างความเดือดร้อนเนื่องจากถูกเบียดเบียนอย่างไม่เต็มใจจากผู้ให้ อันอาจมีผลกระทบต่อความนิยมในตัวสตรีผู้นำ

ในด้านการปฏิบัติงานในหน้าที่ตามตำแหน่งกำนัน ซึ่งระบุในกฎหมายนั้น พบว่า ผู้นำชุมชนเห็นว่ากำนันสตรีอาจมีข้อบกพร่องทางด้านนี้อยู่ โดยเฉพาะมีผู้เห็นว่ากำนันสตรีแม้จะมีความอ่อนโยน แต่ก็มี ความอ่อนแอในการปฏิบัติหน้าที่ในด้านการปราบปรามอาชญากรรม และโจรผู้ร้ายเช่นกัน รวมถึงได้ชี้ให้เห็นข้อบกพร่องในการใช้เหตุผลซึ่งเห็นได้จากการสืบสวนข้อเท็จจริง เพราะมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของตัวแปรอื่น ๆ โดยมีจำนวนผู้เห็นด้วยอย่างยิ่งน้อยมากเพียง ร้อยละ 24 และ 28 หรือจำนวน 51 และ 58 ตามลำดับ แต่ในทางกลับกัน ผู้นำชุมชนเห็นว่า สตรีมีความสามารถในการบำรุงรักษาสาธารณสุขประเภช้นค่อนข้างสูงถึง 4.4 ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ที่ผู้ประเมินมองเห็นว่าสตรีมีความสามารถในเชิงรับหรือมีความคิดริเริ่มน้อย เมื่อเทียบกับบุรุษ สำหรับงานอื่น ๆ เช่น การรักษาวัฒนธรรมประเพณี การบำบัดทุกข์บำรุงสุข และงานพัฒนาท้องถิ่น กำนันสตรีมีความสามารถโดยเฉลี่ยปานกลางเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยต่ำสุด (min) และสูงสุด (max)

สำหรับความสำเร็จในด้านการบริหารงานรัฐกิจ หรือด้านการจัดการนั้น พบว่า สตรีได้รับการยอมรับในด้านการเป็นผู้มีความสามารถในการประสานงานสูงถึง 4.3 เท่ากับความสำเร็จในด้านการพบปะประชาชน และการควบคุมงาน แต่การประสานงานนั้น มีผู้เห็นด้วยอย่างยิ่งสูงสุด เมื่อเทียบกับตัวแปรทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นความสำเร็จในด้านใด ถึงร้อยละ 62 หรือ 130 คน สำหรับการพบปะประชาชนนั้น สตรีสามารถเข้ากับประชาชนได้ง่าย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความอ่อนโยนของสตรีซึ่งได้ศึกษาในตัวแปรก่อนหน้านี้ เช่น

เดียวกับความละเอียดของสตรี โดยทั่วไปความละเอียดของสตรีทำให้สตรีพิถีพิถันกับการควบคุมงานในทุกขั้นตอน สำหรับความใจกว้างและความกระตือรือร้นนั้น มีค่าเฉลี่ยระดับกลาง (4.2) เมื่อเทียบกับค่าต่ำสุดและสูงสุด ในบรรดาตัวแปรด้านการบริหารงานนี้พบว่า การจัดทำแผนงาน และความเด็ดขาดในการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าตัวแปรอื่น ๆ ในกลุ่มเดียวกัน (4.1) แม้ว่าจะมีระดับปานกลางเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยต่ำสุดและสูงสุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้ประเมินส่วนใหญ่เป็นบุรุษ จึงมีทัศนคติต่อความเด็ดขาดและการวางแผนงานของสตรีผู้นำนามีค่าเฉลี่ยน้อยดังกล่าว

ในด้านการยอมรับลักษณะส่วนตัวของสตรี ซึ่งเป็นเครื่องมือในการปกครองนั้น พบว่ามีค่าเฉลี่ยโดยทั่วไปปานกลาง ค่อนข้างมาทางค่าเฉลี่ยต่ำสุด อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า เครื่องมือทางการปกครองของสตรีที่ได้รับการยอมรับสูงสุด คือ ความสามารถหรือไหวพริบของสตรีที่รู้หลักในการปกครองลูกบ้าน (4.2) น่าสังเกตว่า การใช้วิธีการรวมกลุ่มและการใช้ความยำเกรงมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในบรรดาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือในทางปกครองคือ 4.0 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การใช้อำนาจและบารมีผ่านการยำเกรงและการรวมกลุ่มนั้น อาจได้ผลน้อยต่อสตรี เพราะบุรุษไม่ยอมรับลักษณะดังกล่าวในตัวสตรี เท่ากับการที่สตรีผู้นำใช้ไหวพริบในทางการปกครอง ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่าลักษณะสังคมเป็นสังคมที่ยอมรับผู้ชายเป็นผู้นำ สตรีจึงต้องหลีกเลี่ยงไปใช้ปฏิภาณในการปกครองมากขึ้น นั่นคือสมมุติฐานข้อที่ 7 ไม่ได้รับการยืนยัน กล่าวคือ การยอมรับในชุมชนของผู้นำของสตรี เกิดจากการยอมรับในเรื่องคุณธรรมของการปกครองมากพอ ๆ กับหน้าที่ด้านการประสานงาน การยอมรับดังกล่าวไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถเฉพาะตัวของสตรีผู้นำแต่อย่างใด

กล่าวโดยสรุป สตรีผู้นำได้รับการยอมรับโดยเฉลี่ยค่อนข้างสูงแทบทุกด้าน (3.4-4.5 จากสเกล 5 หน่วย การวิเคราะห์พิสัยของการยอมรับ (จาก 3.4-4.5) จึงเป็นความจำเป็นซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างตัวแปรในรายละเอียดคนนอกเหนือจากการดูจากคะแนนที่ได้รับ ปรากฏการณ์ของการยอมรับความสำเร็จของสตรีผู้นำโดยค่าเฉลี่ยดังกล่าว ทำให้อนาคตของบทบาทสตรีมีท่าทีแจ่มใส และอาจลโคคคติต่อปัญหาการแบ่งแยกทางเพศลงได้ในระดับหนึ่ง พร้อมกับเปิดโอกาสให้สตรีมีบทบาทหัดเห็นบุรุษในด้านต่าง ๆ และในตำแหน่งต่าง ๆ มากขึ้น

ตารางที่ 5.2 มิตินของการยอมรับฐานาสตรีจากคณะกรรมการสภาตำบล

มติการยอมรับ	จำนวนคน					ขาดข้อมูล	$\bar{X}^1$
	เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่มี ความ เห็น	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง		
ธรรมะกับการปกครอง							
1. การสำรวจ	115	58	11	7	3	15	4.4
2. ความสุภาพอ่อนโยน	123	51	10	6	14	15	4.5
3. จริยธรรม	108	62	16	4	2	17	4.4
4. การเรียไร (เบียดเบียน)	47	64	31	22	30	15	3.4
5. ความอดทน	112	65	9	4	4	15	4.4
6. ความยุติธรรม	104	63	14	6	6	16	4.3
7. ความเสียสละ	81	72	28	9	6	13	4.1
ภารกิจตามกฎหมาย							
8. วัฒนธรรมและประเพณี	93	68	17	14	2	15	4.2
9. การส่งเสริมอาชีพ	80	66	32	13	5	13	4.0
10. งานพัฒนาท้องถิ่น	86	69	24	12	5	13	4.1
11. การปราบปราม	51	61	40	32	11	14	3.6
12. การสืบสวนข้อเท็จจริง	58	68	39	21	9	14	3.7
13. การบำบัดทุกข์บำรุงสุข	87	80	20	5	4	13	4.2
14. การบำรุงสาธารณประโยชน์	102	71	17	5	1	13	4.4

(มีต่อ)

¹ ค่าเฉลี่ยแต่ละตัวแปร.

ตารางที่ 5.2 (ต่อ)

มิติการยอมรับ	จำนวนคน					ขาดข้อมูล	$\bar{X}$
	เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่มี ความ เห็น	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง		
เครื่องมือในการปกครอง							
15. ความรอบรู้	75	83	20	12	6	13	4.1
16. ความสามารถ(ไหวพริบ)	84	77	23	8	4	13	4.2
17. การรวมกลุ่ม (ประชุม)	70	79	24	15	7	14	4.0
ความสามารถในทางการบริหาร							
19. การประสานงาน	103	49	11	3	3	13	4.3
20. การพบประชาชน	103	71	12	6	4	13	4.3
21. การจัดตำแหน่งงาน	78	75	29	10	3	14	4.1
22. ความเด็ดขาด (การตัดสินใจ)	81	75	16	18	6	13	4.1
23. ความใจกว้าง	90	68	18	16	3	14	4.2
24. การควบคุมงาน	105	64	16	5	5	14	4.3
25. ความกระตือรือร้น	97	61	22	6	9	14	4.2

หมายเหตุ: $\min \bar{X} = 3.4$, $\max \bar{X} = 4.56$

ประเภทของผู้นำ

คณะกรรมการสภาตำบลได้ประเมินสตรีผู้นำโดยพิจารณาจากลักษณะการทำงาน ลักษณะการบริหารงาน และคุณธรรมในการปกครอง ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นตัวแปรได้ 25 ตัวแปร โดยอาศัยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) พบว่า เมื่อหมุนแกนโดยวิธีแวนริแมกซ์ (varimax) จะได้องค์ประกอบ 4 ชุด ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 แบบของสตรีผู้นำที่เป็น "นักปกครอง"

ประกอบด้วยตัวแปรหรือปัจจัยดังนี้

1. ความเด็ดขาด	(.731)*
2. การจัดทำแผนงาน	(.665)
3. ความยำเกรง	(.625)
4. ความรอบรู้	(.601)
5. การรวมกลุ่ม	(.560)
6. ความสามารถ (ไหวพริบ)	(.565)
7. ความกระตือรือร้น	(.542)
8. การบำรุงสาธารณประโยชน์	(.530)
9. การสืบสวนข้อเท็จจริง	(.510)
10. การควบคุมงาน	(.506)
11. การบำบัดทุกข์บำรุงสุข	(.500)
12. การส่งเสริมอาชีพ	(.495)
13. งานพัฒนาท้องถิ่น	(.481)

* หมายถึงน้ำหนักขององค์ประกอบ

สตรีผู้นำที่มีลักษณะแบบนี้ปกครองนั้น โดยภาพรวม หมายถึง สตรีผู้นำที่เน้นทั้งวิธีการและเป้าหมาย โดยเฉพาะเป้าหมายที่ระบุว่าเป็นภารกิจของกำนันตามกฎหมาย สตรีผู้นำแบบนี้ปกครองมีลักษณะคล้ายคลึงกับผู้นำแบบกระตือรือร้นที่มองโลกในแง่ลบ (active-

negative) ตั้งการศึกษาในบทที่ผ่านมา ซึ่งลักษณะของสตรีผู้นำแบบนี้จะมีลักษณะที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นตัวแทนของอำเภอหรือเป็นนายอำเภอระดับตำบล

องค์ประกอบที่ 2 แบบของสตรีผู้นำที่มีลักษณะเป็น "นักสังคมสงเคราะห์"

ประกอบด้วยตัวแปรหรือปัจจัยต่อไปนี้

1. ความใจกว้าง (.721)*
2. การมีส่วนร่วมในคำพูด (.651)
3. ความสุภาพอ่อนโยน (.637)
4. ความยุติธรรม (.614)
5. การพบปะประชาชน (.575)
6. การรักษาวินัยธรรมและประเพณี (.552)
7. การประสานงาน (.470)

* หมายถึงน้ำหนักขององค์ประกอบ

สตรีผู้นำแบบนี้มีภาพรวมในด้านการบริการประชาชน โดยเฉพาะการเน้นปัญหาวัฒนธรรม ซึ่งแตกต่างจากสตรีผู้นำแบบนี้ที่เน้นปัญหาอุปสรรคมากกว่า ดังนั้นการเข้าสู่ประชาชน (เชิงรุก) จำเป็นที่สตรีผู้นำแบบนี้จะมีส่วนคล้ายคลึงกับสตรีผู้นำแบบกระตือรือร้นที่มองโลกในแง่ดี (active-positive)

องค์ประกอบที่ 3 แบบของสตรีผู้นำที่มีลักษณะเป็น "แม่พระ"

ประกอบด้วยตัวแปรต่อไปนี้

1. ความอดทน (.723)*
2. ความเสียสละ (ช่วยเหลือ) (.598)
3. จริยธรรม (ความดี) (.526)

* หมายถึงน้ำหนักขององค์ประกอบ

สตรีผู้นำแบบแม่พระจะมีภาพรวมในแบบคนดีที่มีความอดทนพร้อมที่จะเสียสละเมื่อมีผู้ขอความช่วยเหลือ (เชิงรับ) รูปแบบสตรีเหล่านี้ คล้ายคลึงกับรูปแบบสตรีผู้นำที่เฉื่อยชาและมองโลกในแง่ดี (passive-positive)

องค์ประกอบที่ 4 แบบของสตรีผู้นำที่มีลักษณะเป็น "ตำรวจ"

ประกอบด้วยตัวแปรต่อไปนี้

1. การปราบปราม (อาชญากรรม) (.648)
2. การเรียไร (.443)

* หมายถึงน้ำหนักขององค์ประกอบ

สตรีผู้นำแบบนี้จะไม่มีผลงานด้านอื่นเด่น แต่เน้นการรักษาความสงบเรียบร้อยด้วยการปราบปรามโจรผู้ร้ายแบบตำรวจ สตรีผู้นำแบบนี้จะมีข้อเสียเพิ่มเติมที่ว่ามักจะทำกรเรียไรเสมอ (ในด้านลบอาจถูกมองว่าเป็นการรีดไถ) สตรีผู้นำแบบนี้จะคล้ายคลึงกับสตรีผู้นำแบบเฉื่อยชาที่มองโลกในแง่ลบ (passive-negative)

การหมุนแกนแบบออบลิควิน (oblimin) คงได้องค์ประกอบและตัวแปรภายในองค์ประกอบแบบเดียวกันกับแวนแมกซ์ (varimax) ยกเว้นตัวแปรการปราบปรามในองค์ประกอบที่ 1 ไปอยู่ในองค์ประกอบที่ 4 และตัวแปรในองค์ประกอบที่ 4 มาอยู่ในองค์ประกอบที่ 1 โดยเป็นการสลับตัวแปร 1 คู่ ซึ่งกล่าวได้ว่า การหมุนแกนทั้งสองให้ผลใกล้เคียงกันมาก การสลับตัวแปรดังกล่าว ไม่ได้ทำให้ความหมายขององค์ประกอบเปลี่ยนไป เพียงแต่เพิ่มความเข้มข้นในเชิงลบให้กับองค์ประกอบที่ 1 มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ลดระดับความเข้มข้นในเชิงลบขององค์ประกอบที่ 4 ลง

ตัวแบบทั้ง 4 ตัวแบบ มีตัวแปรบางประการใกล้เคียงกับตัวแปรในตัวแบบของบาร์เบอร์ (James D. Barber)¹ และเป็นที่น่าสนใจว่าบุคลิกภาพและบทบาทของ

¹ โปรคตุ บาร์เบอร์, The Presidential Character, pp.7-13.

สตรีผู้นำทั้ง 4 ตัวแบบตามสายตาของสมาชิกสภาตำบล คล้ายคลึงกับตัวแบบบุคลิกภาพทางการเมืองที่ เคิร์กแพททริคเสนอไว้¹ กล่าวคือ ดังนี้

ผู้นำแบบ "นักปกครอง" เหมือนกับผู้นำแบบ "หัวหน้า" (leader) ซึ่งต้องการอำนาจมีเป้าหมายเพื่อการมีบทบาทก่อให้เกิดผลกระทบต่อกระบวนการในสังคมทั้งหมด

ผู้นำแบบ "แม่พระ" เหมือนกับผู้นำแบบ "นักศีลธรรม" (moralizer) เน้นอุดมการณ์ เพื่อความถูกต้องทางด้านศีลธรรม

ผู้นำแบบ "ตำรวจ" มีบางประการคล้ายคลึงกับผู้นำแบบนักสัมพันธภาพ (personalizer) ของเคิร์กแพททริค เน้นว่าเป็นผู้ที่มองตนเองเป็นหลักใช้วิธีการประจบประแจง และแสวงหาความรัก

สรุป

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบทั้ง 4 ชุด ของสตรีผู้นำ (กำนัน) ระดับตำบล หมู่บ้านของไทย ซึ่งจำแนกตามสายตาของผู้ให้ความเห็นของชุมชน มีลักษณะดังนี้คือ สตรีผู้นำแบบนักปกครอง แบบนักสังคมสงเคราะห์ แบบแม่พระ และแบบตำรวจ แต่ละแบบของผู้นำดังกล่าว สะท้อนให้เห็นความต้องการแบบของผู้นำที่แตกต่างกันในแต่ละแห่งตามการยอมรับของผู้นำชุมชนในท้องถิ่น ๆ (เพราะว่าค่าเฉลี่ยของแต่ละตัวแปรแต่ละตัวอยู่ในอัตรายอมรับค่อนข้างสูง ดังที่กล่าวในหัวข้อย่อยที่ผ่านมา) ความเข้าใจรูปแบบของสตรีผู้นำย่อมส่งผลถึงความเข้าใจสภาพท้องถิ่นแต่ละแห่ง รวมถึงความเข้าใจพฤติกรรมบทบาทและความคิดของสตรีไทย อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาสตรีและการวางนโยบายต่อบทบาทของสตรีในระดับที่สูงกว่าการปกครองท้องถิ่น.

¹ โปรตดู Kirkpatrick, Political Women, p.127.